

הסיוט ששל ירח אלוול

עטויות לבוש רומאי הולם, הגישו לאורחים משקאות המים וקרים, ואחר כך הופיעה תזמורת מערד בקונצרט כרוגמת מישתה רומא על פי הסרטים והתסריטים הידועים. "בשבוע הראשון לשהותם בארץ, נוצרו בין הרווקים והרווקות 12 זוגות המתעקשים כבר ללון בחדר משותף. כמה מהם הודיעו, כי בכוננתם להתחתן בישראל. המיבצע נערך בחסות הקונגרס היהודי האמריקאי. המבקש לעודד ברור זו נישואין בין יהודים ומניעת הגברת ההתבוללות."

האם היו אלעזר בן יאיר ואנשיו מתאבדים, אילו ידעו איוו חווייה ממתנה להם למטה, במחנה הרומאים, אם ייכנעו?

מרגלים עליך, ישראל

כאשר טילפן אליו ידיד והודיע לי שבוה הרגע עצרו את הר"ר ישראל בר כעון ריגול, שמעתי בראשי "קליק".

הכרתי את בר היטב. במשך שנים קיימנו מרי פעם שיחות. הוא היה אחר המודיעינים החשובים ביותר של השבועון המסויים. בתקופה הקשה ביותר של מלחמתנו בנערי החצר של בוגוריון. הוא היה בעל מחשבות מעניינות ומקוריות. אך אישם בראשי — מתחת לסף ההכרה — ניקרו שאלות קטנות לגבי. היתה לי תמיד הרגשה שתומה שמהו אינו כסדר. מכאן ה"קליק".

כמה שנים לפני כן טילפן אליו ידיד אחר והודיע לי כי אהרון כהן, "הארונצ'יק" כפי כולנו, נעצר כעון ריגול. לא שמעתי שום "קליק". אמרתי: "שטויות!"

גם את הארונצ'יק הכרתי היטב. גילגלנו הרבה שיחות כמשך השנים. ראיתי בו את אחד מאבותי הרוחניים. במידה רבה של צדק אפשר לומר כי הוא היה אבי. האסכולה הפלסטינית ערב מלחמת העצמאות. אם השתכנעתי עוד ב-1948 שאין מוצא ואין פיתרון מלבד הקמת מדינה פלסטינית עצמאית לצד ישראל, הרי חלק גדול מן הדרך להכרה זו עשיתי תודות לכתביו בשנים שלפני כן.

בר היה שחצן אינטלקטואלי, בעל אינטליגנציה מהירה, וידו היתה בכל. הארונצ'יק היה איש חכם, אך תמים כמו ילד בעניינים מעשיים. הם היו כמעט טיפוסים הפוכים.

בית המישפט אשר את האינטואיציה הראשונית שלי. בר הורשע בריגול ונפטר ככלא. גם הארונצ'יק הורשע, אך בית המישפט קבע במפורש שלא ריגל ולא התכוון לריגל, אלא הסתבך במגע עם סוכן (סובייטי). אילו הועמד לדין השנה, היה בית המישפט מוכה אות בלי ספק. לדעתי, כיום לא היה מועמד כלל לדין.

לכן התקוממתי כאשר ראיתי את תצלומיהם של בר וכהן מופיעים יחדיו בראש עמוד של גרוסלם פוסט, מעל לכתבה של וולף בליצ'ר על "פחד הריגול". איני יודע מה הניע את בליצ'ר לפרסם את אופק השטויות הכלולות במאמר זה. הוא איש רציני, והוא צריך לדעת שסיפורי ריגול מושכים אליהם בכל העולם שרלטאנים, עיתונאים מסוג ז' ו' וטיפוסים מפוקפקים אחרים. בשטח זה אין דרישות לכישרון ולדיקו. הכל הולך.

די לעיין כמה שכתבו במאמר על ישראל בר. מפי אמריקאי

כהן

אחד הפרופסור ג'ון רוש — שהוא שרלטאן גמור ואידיוט. וזה סיפורו המוסמך: בר היה סוכן מיוחד-גרמני ותיק, עזי ראייה ראוה במלחמת האזרחים בספרד, כשהוא חוקר-מענה של קומוניסטים. אחרי מלחמת-העולם הועלה בארץ, בתוך זרם הפליטים היהודיים מאירופה, אחרי שהופיע במתנה-עקורים וטען שהיה במחנה-ריכוז.

אין צורך להיות מומחה כדי לדעת שכל מילה מתיאור זה היא בגדר שטות גמורה. בר לא היה מעולם בספרד. הוא עצמו המציא את הסיפור הזה, ובמהלך חקירתו הסתבר שזה היה חלק ממסכת-השקרים שהמציא כדי לזכות בארץ במעמד של מומחה מצבאי. הוא לא בא ארצה אחרי מלחמת-העולם. כפליט ממחנה עקורים. הרבה זמן לפני כן קראתי את מאמרו מדי שבוע בעיתון של אחרות-העבודה, לצד מאמריהם של יצחק שרה (ג. נודר). נראה שהכתב לא ידע רבר על הפרשה, ושהעיתון שכהן אין לי ספק שבר הסתבך בריגול בשלב מאוחר של חייו, על רקע פרשות אישיות מסוימות, שאותן חשפנו בשעתו. על כך נעשה. הוא הרבר מטשטש את העובדה שהיה הוגה-דיעות מבריק, מומחה מצבאי מעולה שלא קיבל מעולם הכשרה צבאית רשמית. הוא היה אחד מהגוי-הדיעות הצבאיים המעטים מאוד בתולדות המדינה, שאינה משופעת בקצינים אינטלקטואליים.

ואילו הארונצ'יק כהן היה הוגה-דיעות פוליטי. ברבות הימים יתגלה כאחד הנביאים.

השבוע מלאו חמש שנים למותו. שורות אלה כאות במקום זר על קיברו כקובי שרעה-מקיים.

לצד מי אתה?

המאטאדור נעץ את חרבו בעורפו של הפר, והסתובב אל הקהל כדי לקצור את התשואות. הפר הגוסס הרים את ראשו, ונעץ את קרנו בגוף המאטאדור. שניים מתו ביחד.

כל זה צולם בטלוויזיה, בשידור חי. על ספרד כולה ירד אבל כבד.

ניסיתי לרחם על המאטאדור, ולא הצלחתי. מצטער, אבל במאבק הזה אני הייתי לצד הפר.

הוא לקח באטל-דרס כבצע חאקי, ובעזרת מישהו מיוחדת צבע אותו כבצע שחור, וכך התחתן.

לי זה הזכיר דבר שקרה לי. אחרי שהתקבלתי בסוף 1938 לאצ"ל, קיבלתי "קשר" שעליו להופיע בבית-הספר תבור. כשעה זו וזו, כשאני לבוש בביגדי-חאקי ובנעליים שחורות. לא היו לי נעליים שחורות, ולא היה לי כסף לקנותן. לקחתי את נעליי הנוהמות, ובעזרת מישהו-נעליים שחורה הפכתי אותן לשחורות. במלחמת תש"ח עסק פרס בענייני מינהלה במערכת הביטחון, ולדבריו גם חוייל רשמית וזכה בפיקס-שרות מס' 45546. אני התגייסתי לחטיבת גיבעתי, הגעתי לשועלי שימשון וזכיתי בפיקס-שרות מס' 44410 — רק 1136 חיילים לפניו.

נפגשנו לראשונה ב-1953, כאשר מונה כמנכ"ל משרד הביטחון. הוא הזמין אותי לפגישה, והביע באוזניי מישאלה: שהעולם הזה לא יפרסם את התוצאות של חקירה שניהלנו על טביעת אונות-המעפילים גמאריה בנמל-חיפה. אנשי-ההגנה שטעו בחישוב חומר-הנפץ, וגרמו לקטל המוני של המעפילים כאשר הטביעו את האוניה, היו רגישים לנושא. הם חששו שמא

יואשמו ברצח, עלי-ירי אנשים שלא יבינו את הנסיבות המיוחדות. נענינו חלקית לבקשת פרס: פירסמנו כתבה מצולמת על הטביעה, אך לא נכנסנו לפרטים לגבי המבצעים.

לאחר מכן הירדירו היחסים בינינו במהירות. שימעון פרס ייצג את כל התפיסות-המדיניות שאנחנו התנגדנו להן, ולהיפך. עקבנו אחרי מעשיו תוך מאבק מתמיד. בצורה זו הייתי מעין עזר-יאיה לכל הרברים שהיה עליי לנתחם במסגרת הכתבה.

בראיון הטלוויזיוני שערך עימי רם עברון בשבוע שעבר, אמר שהכתבות שלנו תכמו תרומה נכבדה ליצירת תרמיתו השלילית של פרס כציבור. זה נכון. עברון גם אמר שבכמה מהכתבות שלנו או השתקפה שינאה לוהטת, וזה אינו נכון. מעולם לא היתה לי גישה ריגשית כלשהי כלפי שימעון פרס. לחיוב או לשלילה. יחסי אליו היה תמיד ענייני לגמרי, על פי מעשיו ומחדליו.

לכן לא התקשיתי לעשות מה שאני חייב לעשות לפני שאני ניגש לכתוב על איש-שנה כלשהו: לנתק כל יחס ריגשי אל האיש, לחיוב או לשלילה. ניסיתי להבין את פרס כמו שהוא — מה מריץ אותו, איך התגבשה אישיותו מאז ילדותו ואיך הדבר משפיע על ההווה והעתיד. על הקוראים לשפוט אם הצלחתי. בימים האחרונים של העבודה היה קשה לי לשמור על אובייקטיביות כפוייה זו בשל חלקו של פרס בחקיקת חוק התועבה לאיסור מיפגשי-שלום. ומטר הכובים שהמטיר על סיעת-המערכת כדי לכפות על חבריה הצנעה בניגוד למצפונם והכנתם. בפרשה זו התגלה כעלוב-נפש.

למעשה, עמל פרס על הכנסתי לבית-הסוהר, כשעה שאני עמלתי על עיצוב דמותו בכתבת-השער.

חווייה ישראלית

מה זאת חווייה ישראלית אמיתית? צריכים לקרוא את עיתון היורדים באמריקה, ישראל שלנו, כדי לדעת את התשובה. הנה סיפורו פירסם ב-16 באוגוסט, כלשונו:

320 רווקים ורווקות יהודיים מ-37 מדינות שונות בארצות-הברית חוו השבוע חוויות ישראליות, בסיוור שנועד להכיר את ישראל ואולי אף למצוא בן או בת זוג לחיים.

"למרביתם היה זה ביקור ראשון בארץ ונקודת-השיא שלו היתה ביום שלישי למרגלות המצדה. הם נהנו מחווייה יוצאת-דופן במקום הנמוך בעולם, ליד ים-המלח.

מנהל מלון מוריה שלחוף ים-המלח, אורי אונגר, הידוע כבעל מעוף ורעיונות מטורפים, הכין לרווקים ולרווקות קבלת פנים וארוחת-בוקר מפוארת בסניגון רומאי למרגלות המצדה.

בבעזרה המאומצת של שעות רבות הקימו עובדי-המלון במקום מחנה-האוהלים. גשר מלאכותי ומיכשולי-מים במתכונת ובסניגון רומאי. סמוך לשעה 7 בבוקר ירדו הרווקים והרווקות ממרומי המצדה, התקבלו במחנה הצלילי תרועות-הצוצרה של נגני ערד, הלבוישים כסדינים צבעוניים בסניגון רומאי.

מאות הצעירים והצעירות עמדו ליבם במטעמים מיוחדים שהכין המלון. עברו ביניהם 12 עזרות. בנות עובדי-המלון, כשהן

משכנס ירח אלוול, תוקפת אותי מרצה קלה.

אני מחפש את הירח בשמיים, ואיני מוצא אותו. זהו זה: נותר חודש אחד בדיוק לראשה-שנה. בחודש זה אני חייב לסיים את כתבת איש-השנה. תוך חודש יתמלא ויקטן — ועל הכתבה להופיע לפני שיעלם שוב.

המתיחות מתחילה בערך בחגי-השבועות. המוח שלי מתחיל לעבוד. אני מעלה לפני עצמי את האפשרויות, שואל אנשים ומתייעץ עם חברי-המערכת, מצמצם את מיספר המועמדים האפשריים. כאשר מגיע ראש-חודש אלוול, עלינו להחליט כמעט-סופית ולהכין את העבודה המעשית. בתיאוריה אפשר לשנות את הבחירה עוד שבוע לפני ההופעה — אך זה לא קרה אף פעם. אמנם, פעם קרה מאורע חשוב ברגע האחרון. זה היה לקראת הופעת הגליון שעל שערו התנוסס איש-השנה תשמ"ג — מנחם בגין הרועץ. כמה שבועות לפני כן בחרנו בו ככאיש-השנה. כתבתי כתבה ארוכה, שבה ניסיתי לנתח את סיבת דעיכתו של האיש. שאלתי היתה לי תמו: למה סימפטיה אישית כלשהי. השלמתי את המלאכה שבוע לפני הופעת הגליון, ועליתי למטוס בדרך לוועידה ב'נבה.

ברוך הזמין אותי הטייס כרוכ אריכותו להתארח בתא-הטייס, ושם שמעתי את החדשות מן הארץ. מנחם בגין התפטר מתפקידו כראש-הממשלה.

בנהלתי. ניסיתי להעביר במוחי במהירות את כל אשר כתבתי בכתבה. האם היו בה קטעים שהפכו בלתי-רלוונטיים? האם צריכים לשנות עמודים שלמים ואיך?

ברגע שהגעתי לונבה טילפנתי לרב איתן, עורך-המישנה, וביקשתי ממנו לקרוא בעיון את כל הכתבה מחדש, ולהגיד לי אם עליי לחזור מייד לארץ, או שאפשר להשמיט, ולהוסיף ולשנות בטלפון הבינלאומי. אחרי שתיים-שלוש שעות, לי יש להחליף בשלושה מקומות מילה מלשון עתיד ללשון עבר, ולהוסיף שלוש מילים לפסוק אחד. בעיניי היתה זאת אחת המחמאות הגדולות! גם כשנה שלפני כן נסעתי לחו"ל עם סיום הכתבה על איש-השנה. הייתי מוזמן לכינוס באמסטרדם, לצד עיצאם אל-סרטאווי ועימאר שקור (כיום: לוש שנות-מאסר). בראש-השנה ישבתי על הבימה באסיפה, כאשר קיבלתי פתק ובו הודעה הראשונה על טבח צברה ושאת-לא.

על שער הגליון, שהופיע שלושה ימים לפני כן, הופיע ציורו של איש-השנה אריאל שרון, כשהוא מוקף בהריסות, ולראשו קסדה בעלת-קרניים של ויקינג משתולל. איש לא האמין, כעבור שבוע, כי הציור קדם לטבח, ולא להיפך.

מרי שנה אני ניגש אל העבודה בקראה רבה. אני מהסס, רוחה את התחלת הכתיבה, מתלבט. איך לקחת שנה שלמה — יחידת זמן די שרירותית — ולעצב אותה כפרק של היסטוריה, להכניס בה הגיון וכיוון? האם בכלל יש הגיון וכיוון למאורעות? האם אין אני בא לאנוס את ההיסטוריה, ולכפות עליה הגיון שאין בה? רק במהלך העבודה אני משוחרר מלחץ זה, והדברים אכן לובשים צורה הגיונית. בסוף, אני מורגש כמו אשה יולדת (עד כמה שאני יכול לדמיין לעצמי אשה יולדת) שילדה את הוולד, או את התאומים, או את השישייה. רוח לי.

במשך כל החודש אני מסתכל מרי לילה בירח. אחרי 35 שנים אני יודע בדיוק את הקשר בין גודל הירח ובין השלב שבו אני אמור להימצא בעבודתי. ככל שהירח גדל במחצית הראשונה של החודש, וככל שהוא קטן במחצית השנייה, כך גדל המתח. אך ברגע האחרון אני יכול להסתכל בירח הנעלם בהנאה אסתטית רגועה. שיעולם! לי כבר לא איכפת.

חייל מס' 45546

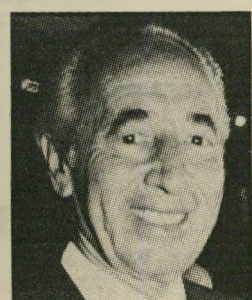
מבחניה מסוימת היה לי קל לכתוב על שימעון פרס. כי יש רמיון מסויים בפרטים הביוגראפיים שלנו, וזה איפשר לי לק בע קניימדיה להשוואה.

שימעון פרס ואני נולדנו ב- אותה השנה: 1923. הוא נולד חודש לפניי (הוא אריה, אני בתולה) ובה ארצה כמה חודשים אחריי. שנינו רכבנו על אופנינו בלתי-ספר יסודיים סמוכים ב- תל-אביב (הוא לבית-הספר בל-פור, אני לבית-הספר לבנים אחר-העם). שנינו ידענו מה זה להיות נערים-עולים במיבצרי ארץ-ישראל העובדת (הוא בכך שקן, אני בנהלל).

אך פה נגמר הרמיון, ומתחיל ההבדל. הוא בא מעיירה קטנה בפולין, אני מעיר גדולה בגרמניה. אני ידעתי לקרוא שפה אירופית, הוא לא. (קשה מאוד לברר מהי, בעצם, שפת-אמו של פרס. אף שח עז גיל 10 בפולין, טוענים מקורביו שאינו יודע פולנית, וגם אינם מודעים להורות שהוא יודע יידיש על בוריה. הם טוענים כי שפת-אמו היתה עברית גם בעיירה בפולין, דבר שאינו מתקבל על הדעת, אם כי שפת-הלימוד בבית-הספר שם היתה עברית).

בגיל 14 הוא הלך לתנועת הנוער העובד, התנועה הקונפורר-מיסטית ביותר בארץ, ואני הלכתי לאצ"ל. באמצע שנות ה-40 הוא היה הקומיסאר של מפא"י במכירת של אותה תנועה, ואני הקמתי את הכותב, "במאבק", שהיתה התנועה הנון-קונפורר-מיסטית ביותר בארץ-ישראל דאז.

פרט ששיעשע אותי: פרס סיפר שלקראת תחנתו עם סוניה, ב-1945, אמרו לו שהוא זקוק למיקטורון שחור. לא היה לו כזה.

פרס